

एकात्मिक बाल विकास सेवा योजनेअंतर्गत
अंगणवाडी कार्यकर्ती व मदतनीस यांच्यासाठी
कल्याणकारी निधी स्थापन करुन त्यामधून त्यांना
सेवा समाप्तीनंतर निवृत्तीचे लाभ देण्याच्या योजनेस
मान्यता देणेबाबत.

महाराष्ट्र शासन
महिला व बाल विकास विभाग
शासन निर्णय क्र.एबावि.२००४/प्रक्र. ११८/का.६
नवीन प्रशासन भवन, ३ रा मजला,
मंत्रालय, मुंबई-४०० ०३२.
दिनांक :- ५/४/ २००५.

वाचा : १. केंद्र शासन मनुष्यबळ विकास मंत्रालय, महिला व बाल विकास विभाग, नवी दिल्ली यांचे
पत्र क्र. F.No-२६-२/१८/२००१-CD-II/CD-I, दि. २८.०२.२००१.
२. महिला व बाल विकास विभाग शासन निर्णय क्र.एबावि २००१/प्र.क्र.४५१/का-६
दि.२५ जानेवारी,२००२.

प्रस्तावना :- एकात्मिक बाल विकास सेवा योजना ही केंद्र पुरस्कृत योजना राज्यात सन १९७५-७६ पासून राबविली जाते.

सदर योजना राज्यात महिला व बाल विकास विभागाचे अधिपत्याखाली आयुक्त, एकात्मिक बाल विकास सेवा योजना, रायगड भवन, नवी मुंबई यांच्यामार्फत ग्रामीण, आदिवासी व नागरी भागात अंगणवाडी केंद्र स्तरावर राबविण्यात येते. ही योजना मुख्यत्वेकरुन गर्भवती स्त्रिया, स्तनदा माता व बालकांच्या पोषण व आरोग्य दर्जात सुधार करण्यासाठी तसेच बालमृत्यूचे व आजाराचे प्रमाण कमी करण्याच्या दृष्टीने राबविण्यात येत आहे.

२. या योजनेतर्गत अंगणवाडयामधील अंगणवाडी कार्यकर्ती व मदतनीस यांची मानधनी कर्मचारी म्हणून नियुक्ती करण्यात येते. अंगणवाडी कार्यकर्ती व मदतनीस यांच्या नियमित मानधन व आस्थापना विषयक खर्च केंद्र शासनामार्फत करण्यात येतो तर वाढीव मानधन व पूरक पोषण आहारावरील खर्च राज्य शासनामार्फत करण्यात येतो.

३. केंद्र शासनाकडून दरमहा अंगणवाडी कार्यकर्तींना रु. १,०००/- व मदतनीसांना रु. ५००/- एवढे मानधन देण्यात येते. तर राज्य शासनाकडून अंगणवाडी कार्यकर्तींना रु. ४००/- व मदतनीसांना रु. २४०/- एवढे वाढीव मानधन देण्यात येते. मात्र अंगणवाडी कार्यकर्ती व मदतनीस यांना राज्य शासनामार्फत देण्यात येत असलेल्या वाढीव मानधनात सन १९९९ मध्ये अनुक्रमे रु.२२५/- व रु. ११५/- इतकी वाढ करण्यात आलेली होती. त्यामुळे राज्यशासनामार्फत देण्यात येणाऱ्या वाढीव मानधनात वाढ करण्यासाठी विविध अंगणवाडी कर्मचारी संघटनाकडून वेळोवेळी निवेदने सादर करण्यात आलेली आहेत.

४. अंगणवाडी कार्यकर्ती व मदतनीस हे मानधनी कर्मचारी असून त्यांच्या वयाची ६५ वर्षे पूर्ण झाल्यानंतर सेवा समाप्त करण्यात येते. तथापि, शासकीय कर्मचा-यांना सेवा समाप्तीनंतर ज्याप्रमाणे निवृत्तीचे लाभ देण्यात येतात, त्याप्रमाणे अंगणवाडी कर्मचा-यांना कोणतेही लाभ देण्यात येत नाहीत. त्यामुळे या अंगणवाडी कर्मचा-यांना त्यांच्या सेवा समाप्तीनंतर काही तरी निवृत्तीचे लाभ देण्याच्या बाबीवर विचार विनिमय करण्यासाठी दिनांक २५.१.२००२ च्या शासन निर्णयान्वये मा. मंत्री (म. व बा. वि.) यांच्या अध्यक्षतेखाली समिती गठीत करण्यात आली होती. या समितीने केलेल्या शिफारशीच्या अनुषंगाने अंगणवाडी सेविका व मदतनीस यांच्यासाठी कल्याणकारी निधी स्थापन करून त्यामधून त्यांना सेवा समाप्तीनंतर निवृत्तीचे लाभ देण्याच्या योजनेस मान्यता देण्याची बाब शासनाच्या विचाराधीन होती.

शासन निर्णय :- वरील प्रस्तावास अनुसरून एकात्मिक बाल विकास सेवा योजनेतर्गत अंगणवाडी सेविकास व मदतनीस यांच्या वयाची ६५ वर्षे पूर्ण झाल्यानंतर त्यांना निश्चित अशी रक्कम देण्याबाबत नेमण्यात आलेल्या समितीने केलेल्या शिफारशीच्या अनुषंगाने शासनाने खालील प्रमाणे निर्णय घेतला आहे :-

(अ) अंगणवाडी कार्यकर्ती व मदतनीस यांच्यासाठी महाराष्ट्र राज्य अंगणवाडी कार्यकर्ती व मदतनीस कल्याणकारी निधी (Maharashtra State Anganwadi Workers and Helper Welfare Fund) स्थापन करण्यात यावा.

(ब) अंगणवाडी कार्यकर्ती व मदतनीस यांच्या सध्याच्या वाढीव मानधनात राज्यशासनामार्फत अनुक्रमे रु. १००/- व रु. ५०/- अशी वाढ देण्यात यावी. मात्र सदर वाढ झालेली रक्कम अंगणवाडी कार्यकर्ती व मदतनीस यांना प्रत्यक्ष रोखीने न देता ती महाराष्ट्र राज्य अंगणवाडी कार्यकर्ती व मदतनीस कल्याणकारी निधी (Maharashtra State Anganwadi Workers and Helpers Welfare Fund) मध्ये थेट जमा करण्यात यावी.

(क) अंगणवाडी कार्यकर्ती व मदतनीस यांनी त्यांना सध्या मिळत असलेल्या एकूण मानधनातून दरमहा अनुक्रमे रु. १००/- व रु. ५०/- अशी वर्गणी स्वयंस्फूर्तीने महाराष्ट्र राज्य अंगणवाडी कार्यकर्ती व मदतनीस कल्याणकारी निधीमध्ये जमा करावी

(ड) अंगणवाडी कार्यकर्ती व मदतनीस यांना प्रतिमाह ठराविक रक्कम देण्यास पात्र होण्यासाठी २० वर्षांची अर्हताकारी सेवा (Qualifying service) पूर्ण असणे बंधनकारक राहील.

(इ) ज्या अंगणवाडी कार्यकर्ती / मदतनीस अनुक्रमे रु. १०० व रु. ५०/- इतकी वर्गणी स्वयंस्फूर्तीने कल्याणकारी निधीमध्ये जमा करतील अशा अंगणवाडी कार्यकर्तींना प्रतिमहा रु. १०००/- व मदतनीसांना प्रतिमहा रु. ५००/- एवढी ठराविक रक्कम (Fixed sum) त्यांच्या सेवा समाप्तीनंतर (वीस वर्षे अर्हताकारी सेवा पूर्ण केल्यानंतर) देण्यात यावी.

(ई) ज्या अंगणवाडी कार्यकर्ती व मदतनीस यांची २० वर्षांची आर्हताकारी सेवा (Qualifying service) पूर्ण होणार नाही, त्यांना त्यांच्या झालेल्या सेवा कालावधीप्रमाणे प्रत्येक पूर्ण वर्षाच्या सेवेसाठी अंगणवाडी कार्यकर्तींना रु. २,५००/- व मदतनीसांना रु. १,२५०/- अशी ठोक रक्कम (Lump sum) देण्यात यावी. तथापि त्यांची आर्हताकारी सेवा किमान १० वर्षे असणे आवश्यक आहे.

(फ) अंगणवाडी कार्यकर्ती व मदतनीस यांना मुददा (ब) मध्ये नमूद केल्याप्रमाणे अनुक्रमे रु. १००/- व रु. ५०/- याप्रमाणे वाढीव मानधनात वाढ केल्यानंतर सदर रक्कम महाराष्ट्र राज्य अंगणवाडी कार्यकर्ती व मदतनीस कल्याणकारी निधी (Maharashtra State Anganwadi Workers and Helper Welfare Fund) मध्ये जमा करण्यात येईल.

२. अंगणवाडी कार्यकर्ती व मदतनीस कल्याणकारी निधी वर्षानुवर्ष कार्यरत राहणार आहे. त्यामुळे कल्याणकारी निधीचे प्रशासकीय कामकाज पाहण्यासाठी सचिव / प्रधान सचिव (म.व बा.वि) यांच्या अध्यक्षतेखाली खालील प्रमाणे संनियंत्रण समिती (Monitoring Committee) गठीत करण्यात यावी.

१. सचिव/प्रधान सचिव, महिला व बाल विकास विभाग	अध्यक्ष
२. आयुक्त, महिला व बाल विकास सेवा योजना, नवी मुंबई	सदस्य
३. आयुक्त, महिला व बाल विकास आयुक्तालय, पुणे	सदस्य
४. आयुक्त, अल्प बचत योजना	सदस्य
५. सह / उप सचिव (वित्त विभाग)	सदस्य
(उप सचिव दर्जाचे अधिकारी)	
६. उप सचिव, महिला व बाल विकास विभाग (एकात्मिक बाल विकास सेवा योजना)	सदस्य
७. उप आयुक्त, एकात्मिक बाल विकास सेवा योजना	सदस्य सचिव
नवी मुंबई	

उपरोक्त संनियंत्रण समितीमार्फत कल्याणकारी निधीचा वेळोवेळी आढावा घेऊन उद्भवणा-या अडचणींचे निराकरण करण्यासाठी दर तीन महिन्यांनी बैठक आयोजित करण्यात यावी. तसेच अथवा धोरणात्मक बाबींवरील निर्णय मा. मंत्री (महिला व बाल विकास विभाग) यांच्या अध्यक्षतेखाली संदर्भाधीन अ.क्र. २ येथील दि. २५.१.२००२ च्या शासन निर्णयान्वये गठीत करण्यात आलेल्या समितीमार्फत घेण्यात येतील.

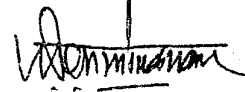
३. महाराष्ट्र राज्य अंगणवाडी कार्यकर्ती व मदतनीस कल्याणकारी निधीमध्ये शासनाने मानधनात वाढ केलेली रक्कम तसेच अंगणवाडी कार्यकर्ती व मदतनीस यांच्या मानधनातून स्वयंस्फूर्तीने जमा करण्यात येणारी रक्कम अशी दरवर्षी साधारणपणे एकूण रु. २२.५० कोटी एवढा निधी जमा होणार आहे. त्यामुळे अंगणवाडी कार्यकर्ती व मदतनीस यांना सेवा समाप्तीनंतर अदा करावयाच्या प्रतिमहा व ठोक रक्कमेव्यतिरिक्त उर्वरित शिल्लक राहणाऱ्या

निधीच्या व्यवस्थापनाबाबत महालेखापाल/ वित्त विभागाच्या सल्ल्यानुसार स्वतंत्रपणे आदेश निर्गमित करण्यात येतील. प्रस्तुत मानधनातील वाढीसंदर्भात आवश्यक तरतुदीबाबत स्वतंत्र आदेश निर्गमित करण्यात येत आहेत.

४. ही योजना दि. १ एप्रिल २००५ पासून लागू होईल. तसेच ज्या अंगणवाडी कार्यकर्ती व मदतनीस कल्याणकारी निधीमध्ये वर्गणी (स्वेच्छा हिस्सा) जमा करतील त्यांनाच हया योजनेचे फायदे अनुज्ञेय राहतील.

५. हे आदेश वित्त विभागाच्या संमतीने त्यांचे अनौपचारिक संदर्भ क्रमांक १०७/०५/व्यय-६, दि. २९.३.०५ अन्वये निर्गमित करण्यात येत आहेत.

महाराष्ट्राचे राज्यपाल यांच्या आदेशानुसार व नावाने,

(जी.एम.फोपळणकर)
उप सचिव

प्रति,

मा. राज्यपालांचे सचिव, राजभवन, मुंबई

मा. मुख्यमंत्री यांचे सचिव, मंत्रालय, मुंबई

सर्व. मंत्री/राज्यमंत्री, मंत्रालय, मुंबई.

मा. उप मुख्यमंत्री यांचे सचिव, मंत्रालय, मुंबई

आयुक्त, एकात्मिक बाल विकास सेवा योजना, रायगड भवन, नवी मुंबई.

प्रकल्प समन्वयक, जागतिक बँक सहाय्यित एकात्मिक बाल विकास सेवा योजना प्रकल्प-३, रायगड भवन, नवी मुंबई.

आयुक्त, महिला व बाल विकास आयुक्तालय, पुणे

सर्व जिल्हाधिकारी

सर्व मुख्य कार्यकारी अधिकारी

महालेखापाल, महाराष्ट्र १/२ (लेखा व अनुज्ञेयता) (लेखा परिक्षा) मुंबई/ नागपूर.

अधिदान व लेखा अधिकारी, मुंबई.

सर्व जिल्हा कोषागार अधिकारी

सर्व उप मुख्य कार्यकारी अधिकारी, (बाल कल्याण)

सर्व मुख्य लेखा व वित्त अधिकारी

मा. मंत्री, महिला व बाल विकास यांचे खाजगी सचिव

मा. राज्यमंत्री, महिला व बाल विकास यांचे खाजगी सचिव

सर्व जिल्हा महिला व बाल विकास अधिकारी

सर्व बाल विकास प्रकल्प अधिकारी

सर्व मंत्रालयीन विभाग

वित्त विभाग (व्यय-६), मंत्रालय, मुंबई.

महिला व बाल विकास विभाग, (सर्व कार्यासने)

निवड नस्ती (कार्यासन - ६)

